

Introducció a un curs sobre un possible cànon de pensadors catalans del segle xx

Ricard Torrents, coordinador del curs

El volum que teniu a les mans aplega un curs complex de continguts, tant com ambicions d'objectius i llarg d'enunciat: *Deu Testimonis del segle XX / Deu Lliçons per al segle XXI: Curs d'Alts Estudis sobre Cultura, Política i Societat 1907-2007. Amb motiu del Centenari de l'Institut d'Estudis Catalans*. En efecte, el formen vint peces en forma de ponències i contraponències que vint membres de l'IEC varen pronunciar i escriure sobre deu autors seleccionats pels mèrits d'una obra de pensament destacada per la representativitat, la influència i l'actualitat perdurable dels seus valors. Deu autors de deu obres testimoni del segle passat, que els professors de l'Institut d'Estudis Catalans han intentat de convertir en lliçons per al segle actual.

El disseny del curs es va concretar a les reunions del Consell de Govern de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, format per Joan Vilà-Valentí, president; Pere Lluís Font, vicepresident; Josep González-Agàpito, tresorer, i Ricard Torrents i Bertrana, secretari, a les quals van participar Pere Puig i Bastard, president de la Societat Catalana d'Economia, i Dídac Ramírez i Sarrió, president de la Societat Catalana de Filosofia. El curs formaria una unitat en deu sessions, cadascuna de les quals consta de tres moments: pre-

sentació dels dos professors membres de l'Institut; intervenció del ponent, seguida de la del contraponent i, després d'una pausa, col·loqui entre ells dos i de tots dos amb els assistents al curs. Les lliçons serien recollides en un volum.

Semblant, doncs, a un joc de nines russes, aquest és un llibre sobre deu llibres, cadascun dels quals genera una ponència, cada ponència genera una contraponència i totes juntes, ponències i contraponències, generen un relat seqüenciat dècada rere dècada del pensament dels catalans sobre la història del darrer segle, la pròpia i la compartida. És, si voleu, un tractat en deu capítols dobles, sorgit d'un curs en vint lliçons, pronunciades per deu professors i contrapuntades per deu professors més, practicants de l'escriptura d'assaig. Tot i que, vist així, no s'aparta gaire dels reculls col·lectius de gènere assagístic, aquest hauria de fer visible la unitat de fons com a curs monogràfic centrat en la seqüència de les deu dècades del segle vint, prolongant-se en el vint-i-u.

Pel que fa als objectius, el curs es proposa, en primer lloc, retornar a l'Institut d'Estudis Catalans la dimensió docent que els seus fundadors li varen assignar. A la Secció de Filosofia i Ciències Socials vàrem considerar que una manera pertinent de commemorar els primers cent anys de la primera institució acadèmica catalana seria promoure un curs de format estrictament acadèmic, establir un temari d'interès nacional, confiar-lo als membres especialistes del propi Institut i obrir-lo a un alumnat presencial reduït.

Encara que la proposta venia d'una de les seccions, es tractava de fer-ne un curs de l'Institut i d'implicar-hi totes les seccions i tots els serveis, sense perjudicar cap de les activitats pròpies de les seccions. Així com la commemoració del centenari comprenia *una* exposició, *un* concert, *una* medalla, *un* audiovisual, *un* catàleg, així també podia comprendre *un* Curs d'Alts Estudis que, d'una banda, abordés la nació cultural catalana dels darrers cent anys des dels diversos àmbits científics alhora que des de la visió unitària del conjunt de l'IEC, i potenciés, de l'altra banda, les capacitats dels membres actuals de l'Institut que en són continuadors des de cadascuna de les seves cinc seccions. El curs no seria un cicle convencional de conferències ni unes jornades ni un col·loqui o un congrés d'especialistes per a especialistes, sinó que tindria una estructura més travada i un abast més definit, amb un programa explícit de lliçons i professors que l'IEC de l'any 2007 oferiria a un alumnat qualificat.

L'orientació que prengué el programa del Centenari no fou tan ambiciosa o fou més realista, tant se val, i obligà a convertir el curs en una pro-

posta particular de la Secció de Filosofia i Ciències Socials. Això limità les obres i els autors al seu àmbit científic i reservà l'encàrrec de les lliçons als seus membres. Sobre aquestes bases, el Consell de Govern de la Secció inicià converses amb col·legues interessats en el curs i en la seva realització com a activitat de la Secció. Allò que generà més debat fou determinar els autors i les obres que serien objecte de les lliçons. Abans no s'arribà a consensuar la llista de deu, la discussió hagué de superar diversos obstacles. Calgué reconvertir la proposta en proposta de secció. Calgué consensuar el nombre i el nom d'autors a tractar, a més del nom dels membres a qui confiar les lliçons.

A les primeres llistes que es conserven, hi figuren pocs noms dels que acabaren escollits, per la raó que revelen la fase en què es pensava en representants de les branques principals de la ciència i de la cultura. Així, hi figuren Pompeu Fabra, Ramon Turró, Antoni Rovira i Virgili, Francesc Vidal i Barraquer, Joan B. Manyà, Llorenç Villalonga, Josep Trueta, Joan Sardà, Salvador Dalí, Ramon Faus, Ramon Margalef, Josep Pla, Pere Bosch i Gimpera, Mercè Rodoreda, Manuel Serra i Moret, Aureli Escarré, Joan B. Peset. Cap d'aquests noms no arribà a la tria final. Però la candidatura de cadascun va ser examinada i sospesada —i a la fi desestimada— no pas per raons de mèrit, sinó simplement perquè la seva obra semblava a la majoria pertànyer menys que la d'altres candidats a l'àmbit de la nostra secció. Pel que fa als que sí que hi pertanyen de ple, com els polítics i assagistes Rovira i Virgili o Serra i Moret, l'economista Joan Sardà, el jurista Ramon Faus, l'antropòleg i pedagog Bosch i Gimpera, o el teòleg i eclesiàstic Vidal i Barraquer, fins que no es tancà la llista de deu, no deixà d'haver-hi la pressió d'eixamplar-la a dotze, a quinze i fins a vint, tants com eren els professors implicats.

La desena és un nombre tan convencional com la dotzena o la vintena. De fet, del que es tractava era d'establir una llista reduïda i tancada, com un cànon de deu obres entre les més rellevants del segle XX des de la perspectiva de les ciències socials, explícita en el mateix títol del curs, «sobre Cultura, Política i Societat». Quantes i quines són les ciències socials? Les ciències, millor dit, les disciplines presents a la Secció són tan nombroses i heterogènies que s'han agrupat operativament en set àmbits: filosofia, dret, economia, geografia-demografia, pedagogia-psicologia, comunicació-antropologia i sociologia-ciència política. Tot i que en un moment del debat semblà que el curs havia de dedicar una sessió a cadascun d'aquests àmbits, aviat es desestimà la inclusió de tots en bé de la successió històri-

ca, generacional, on era més rellevant l'autor representatiu d'una dècada en l'evolució del segle abans que un camp científic determinat, tenint en compte que les parcel·lacions de les ciències són sovint molt difuses en el cas de les socials.

De la llista final dels deu llibres del temari del curs es desprèn l'absència d'alguns àmbits. Però alhora s'hi observa la presència d'autors inclassificables, els uns perquè no entren en cap dels àmbits de la Secció, els altres perquè entren en més d'un. Val a dir, tanmateix, que la confecció de la llista del cànon, sense cedir a quotes de correcció política, adoptà criteris d'inclusió d'autores i autors de l'àmbit territorial i temàtic de l'IEC.

Una consideració a part mereix la inclusió de Carles Riba. Representant màxim de la poesia catalana del segle XX i exponent de l'exili català, se'ns imposà el convenciment que *Elegies de Bierville* havia de figurar en el cànon proposat per la Secció no només pels valors literaris estrictes, sinó pels valors humanístics en tot el seu abast polític i civil, democràtic i social.

El curs va comptar amb l'assistència d'unes quaranta persones en les sessions a la seu de l'IEC de Barcelona i d'una vintena a l'edició reduïda a tres sessions a la Fontana d'Or de Girona, patrocinada per Caixa de Girona. El primer ponent, Josep M. Puig Salellas, no pogué impartir la ponència, que tanmateix fou llegida. Li ho impedí una sobtada malaltia que dissortadament no trigà a portar-lo a la mort. La seva ponència pren, així, l'abast d'un últim intent de definir el seu pensament sobre la qüestió nacional catalana en els moments actuals i en vista al futur. En homenatge, la Secció de Filosofia i Ciències Socials encapçala aquest llibre amb una dedicatòria. Octavi Fullat hagué de renunciar a la ponència, que fou assumida per Dídac Ramírez, president de la Societat Catalana de Filosofia. Els textos de la contraponència de les sessions primera i novena no es publiquen. Per contra, alguns textos tenen una extensió superior a la versió pronunciada. El volum es completa amb la conferència que Antoni Serra Ramoneda pronuncià el dia 23 de gener de 2008 a la clauura de la celebració del Centenari de l'IEC, oportunament dedicada a «L'aportació de les ciències socials al coneixement».

En resum, el curs pot valer com una proposta de cànon a tenir en compte, com una aportació valuosa al pensament català contemporani sobre cultura, política i societat, i, en fi, com una contribució significativa al Centenari de l'IEC.

* * *

Vegeu a l'annex I cinc textos complementaris generats pel curs i la seva publicació: 1) proposta a la Secció; 2) presentació del programa del curs; 3) obertura del curs; 4) professors del curs, i 5) un article de premsa.

L'annex II conté la conferència d'Antoni Serra Ramoneda «L'aportació de les ciències socials al coneixement».